

ביאליק אמן הצורה.

רשומיו גם בפואימותיו של מיכ"ל וגורדון. כגון אלה הם גם ה"מתמיד" ואולי גם "תקות עני". אי אפשר לומר כי "משא נמירוב" (בעיר ההרגה) או "מגלת האש" – יצירות שאינן נכנסות לגמרי לאיזה מן הסוגים הידועים. צורה נפלאה זו באמת חותם פגימת הארכיטקטוניקה עליה; חוסר האחדות הגמור, אותו החותם, הטבוע על כל יצירה, שלא השכים האמן לחצבה תיכף כדי תחלת בריאתה בעמקי נפשו. במשך הזמן נתוספו עליהן זרמים חדשים, תביעות חדשות התלכדו ויהיו לאחדים. תחת המרכז האחד, היחיד, מתגלים כמה מרכזים, וביניהם נשאר תלוי השיר כלי.

אין כדאי לעמוד הרבה על אותה עובדה, ולחקור משום ומפני מה; אבל עובדה היא, כי ביאליק אינו נושא פנים לכל אותן הצורות הקלסיות, שבאו לנו מן הספריות הנכריות: אין לו אידיאליות, בלדות לא כתב, אף סוניטה אחת לא הדפיס. על אחת כמה וכמה לא טפל באותם פרחי הצורה, שאסטניסי הספרות נהנים מהם, ושבכלל מציאתן בספרותנו כמעט שאינה נכרת: רונדו, טריאוליט, או צרופי החרוזים מעין אוקטבה, סכסטינה, טרצט וכיוצא בהם.

שירתו – שירה לירית, גלגולי הקצונה הקדמונית, וסוד נשמתו – היגון היהודי הגדול, ודי לו בחלופי מספר פרימיטיביים, שהוא נותן בהם.

אכן גם אלה שנתן, כי אך בראשית עבודתו נתנם. מספר דוגמאות קטן מאלה שנויי הצורה, שנתן לנו, מעידים על כחותיו, שאלו היה רוצה היה נותן הרבה. צורת הבתים בשירו "פעמי אביב" או הבית שכולו מוסיקה לשירה:

ביום קיץ יום חום, עת השמש ממרום
הרקיע תלהט כתנור היום,
עת יבקש הלב פנת-שקט לחלום,
בא אלי, בא אלי, רע עיני!

השירים "בשל תפוח" "עם דמדומי החמה" וכל אלה השירים שכמעט דמות אחת להם ולשיר הזה, תמונה שכמה פעמים אחז בה, "קומי צאי אחוטי פלה", "נטף נטפה הדמעה" ... או "שמים, בקשו רחמים עלי" ... יעדים נאמנים, כי היה יכול לעשות בחומר ככל העולה על רוחו.

משקל-השיר, אותו היסוד החשוב כל כך באותה החטיבה שאנו קוראים לה "שירה", ושעד היום לא הגיע הקהל הגדול עד כדי להבין אותו, ואך מתי מספר מבקרים, מן היותר צעירים שבהם, התחילו לטפל בו – תופס מקום הרבה יותר חשוב, משאנו הקוראים משערים.

לצערי אי אפשר להאריך פה, אבל לבלי נגוע בשאלה זו כלל – גם-כן אי אפשר.

לפנים, בהיות לנו אך "מעיינים" בספר ובשיר, לא היתה כל נפקא מינה בדבר; ואולם עתה, כשיש לנו ברוך השם, גם "קוראים", גם "מדקלמים", גם "מנגינות" לשירים, אי אפשר שלא לדבר בענין זה.

כלום לא חרפה היא, שצריך לבאר ולחזור ולבאר, שיש הבדל בין משקל ומשקל גם לגבי תוך תוכו של השיר, כי מיטב השיר – מנגינתו, הריטמוס שבו?

כשאנו באים לקבוע רשימה קצרה זו על עמודי ה"רמון", אי אפשר שלא יהיה נושא ענינו ותכנו אמנותי, שהרי זו היא תעודתו של ה"רמון", וכשאנו באים לספר פה בשבחו של ביאליק, אך על ביאליק שבתחום הספרות, בבחינת אמנות בפני עצמה, אנו דנים.

אין לך סופר ואין לך משורר (מאלה שיש להם ערך ידוע) שלא יהיה בונה לו במה בפני עצמו, הן ביודעים והן בלא יודעים. מזגו שלו מתחלת ברייתו, כל חמו, הסביבה, התרבות, שממנה הוא ניזון וכו' וכו', משמשים גורמים איתנים לפתח בו את האישיות המסוימה, המטביעה חותמה על כל מה שיוצא מתחת ידיו. מוצא הוא לפניו כל החומר, וממנו הוא בורר את המתאים להלך-רוחו הוא, ממלא את חסרונו מזה או מזה, בורר בעצמו כל החסר לו.

וכשנכנס ח. נ. ביאליק לספרותנו, כמובן, מצא הרבה ממה שבקש, ממה שצריך היה ללמוד, והיו לו תביעות גם הוא, והספרות לא היתה יכולה להספיק לו כל צרכיו, והלך ונתן הוא מה שמצא לנחוץ לחדש.

וכאן נכנע לגבולם של כל המשוררים הצעירים בני-זמנו, שדרשו מה שדרשו מן הספרות העברית.

סכום הרישותיהם היה – לברוא ספרות במלוא מובנה האירופי.

אלו באנו לאמר, שהשאיפה לברוא ספרות נאה, ספרות אירופית, בקרבנו נולדה – גוזמא היינו אומרים. ביחד עם כל שאיפות "המשכילים" נולדה גם היא. אפס כמה וכמה סבות שמשו גורמים להגלותה בתמונה זו, בתמונה מסוימה, שלא רותה אותנו נחת כלל וכלל. השאיפה בפני עצמה נשארה תלויה ודורשת פתרונה, וכן נפלה בירושתנו, עד שענינו עליה בה במדה, שהיה פתרונה נחוץ בזמנה או מתאים לכחותינו.

איזה חלק לקח בעבודה זו חיים נחמן ביאליק?

שתי תביעות היו לצעירים, שנדחקו לתחום האמנות. קודם כל – צרכי התוכן. כלומר, שתהא ספרותנו כלי שופע ומבטא כל בטווי הנפש ומאויה; וצרכי הצורה – שתעשה שפתנו נוחה לקבל כל זעזוע מוסיקלי שישנו בעולם.

כל המכיר את מצב ספרותנו לפני שלשים שנה ואת דרכי סופרינו אז, יודע עד כמה מכוונים הדברים, ואינם צריכים ביאור. סוגים רבים ופרקים שלמים של ספרות חיה באמת נשארו זרים לקוראים אך עברית ולסופרים העברים המסתפקים במה שהסתפקו.

הדחיפה הראשונה לסגל לה את הצורה האירופית במלוא מובנה, קבלה ספרותנו בחייו הקצרים של מי"כל. ואולם כשנקטף אותו הפרח היותר ענוג, שצמח על שדה ספרותנו, לא באו שאיפותנו לידי גמר, או קבלו שוב צורה אחרת מסבות הזמן ויתר הגורמים, שהשפיעו על שירתו רבת-האונים של יהודה ליב גורדון.

בתחום זה – תחום יצירה של צורות חדשות או נטיעות חדשות לתוך גן חדש – לא גדל ביותר כחו של ביאליק. מהיותו ליריקן על פי טבעו, לא הרבה כל כך לטפל בשירים, שיש להם נגיעה בגדר אחרי. הפואימות שלו הן פואימות ליריות, אותו סוג המתיחס על שמו של בירון ושיש להכיר

באו השירים "צפיריים":

"הַנְּשִׁיקָת פִּי אֲמִי אִם צִפְצוֹף הַדְּרוֹר
תְּנוּמָתִי וְחִלּוּמֵי הַמְּתוֹק הַפְּסִיקוֹ"
"בְּיוֹם קִיץ יוֹם חוֹם";

"תְּחַזְקֵנָה יְדֵי כָּל אַחִינוּ הַמְּחוֹנְנִים
עֲפָרוֹת אֲרָצָנוּ בְּאֶשֶׁר הֵם שָׁם"
"וְהָאֲגָרֶת הַקְּטָנָה".

והעידו, מה יפה צירופו של חרוז מלעיל וחרוז מלרע, הבאים חליפות.

האפשר שיהיו כל המשקלים הנהוגים בשפות אירופה כלם גם לנו? האפשר הדבר?

בא ביאליק וטפל גם הוא באותה שאלה:
המשקלים היותר קשים לנו המה הַאֲנַפְסֵט וְהַדְּקָטִיל, כלומר שיר בנוי על משקל ט ט - או ט ט.

במשקל הדקטילי כתובים השירים:

חֶץ-זָהָב נִנְעֵץ לְרַגְלִי,
נָפַל כְּפֶתֶק מְרָקִיעַ (בשורה)

מְקַדֵּשׁ אֵל נְעוּרֵי בֵּית מְדַרְשֵׁי הַיֶּשֶׁן (על סף בית-המדרש).
שָׁלוֹם רַב שׁוֹבֵךְ, צִפּוֹרָה נְחֻמְדָּת (אל הצפור).
קֶשֶׁה בִּיּוֹתֵר לְמִצּוֹא בְּעֵבְרִית סוֹפֵי חֲרוּזִים דְּקָטִילִים.
שִׁלְשָׁה פִּתְרוּנִים יִשְׁנֵם לְשֵׁאלָה זֹאת.

פִּתְרוּנוֹ שֶׁל בִּיאָלִיק: שְׁתֵּי אוֹתוֹת דּוּמוֹת בְּסוֹף-מְלֵא, וְהָאֲחַת מֵהֶן תְּמִיד שׁוֹא תַחְתִּיהָ.

כְּמוֹ שֶׁאֵנּוּ מוֹצֵאִים בְּשִׁירָיו:

תְּחַזְקֵנָה יְדֵי כָּל אַחִינוּ הַמְּחוֹנְנִים (בְּרַכַּת עֵם).
לֵיל סִגְרִיר רוּחַ עֲזָה גְּלָלָה (תְּקוּן חֲצוֹת).

שְׁנֵי הַמְּשַׁקְלִים הַיְמָבוּס וְהַאֲנַפְסֵט, יִסוּד הַצּוּוִי וְהַכַּח יֵשׁ בְּהֵם. אוֹלָם חֲבָתוֹ שֶׁל בִּיאָלִיק נּוֹדְעָה לְשָׁנֵי וְכַמָּה שִׁירִים, וּמִן הַיּוֹתֵר יִפִּים שְׁלוֹי, כְּתָב בְּמִשְׁקַל הַזֶּה.

הַיְמָבוּס נִמְצָא בְּשִׁירָיו אַךְ לְעֵרֶךְ שֶׁלֹּשׁ פַּעַמִּים:

בְּעֵרֶב הַיּוֹם - בְּעַד הַחֹר

אֶל מְרַתֵּף אֶפְלָתִי (עַמ' 12)

בֵּין עֲבִי-אֵשׁ וְעֲבִי-דָם (בְּעֵרֶב הַיּוֹם)

וְהַשִּׁיר "גַּמְדֵי לַיִל": לְאוֹר הַיָּרֵחַ הַזּוֹלֵךְ.

לְעוֹמֵת זֶה הָאֲנַפְסֵט תּוֹפֵס מְקוֹמוֹ בְּשִׁירִים: בְּיוֹם קִיץ יוֹם-חוֹם
עַת הַשֶּׁמֶשׁ מְמָרוֹם; בְּשִׁיר "גִּבְעוּלֵי אֲשֶׁתְּקָד" (עוֹד עַל קִירוֹת
לְבָבְךָ מִתְּדַפְּקִים וְתִלּוּיִם גִּבְעוּלִים), "עַם פְּתִיחַת הַחֲלוֹן", (כְּמַעַט
תְּנַץ הַחֲמָה, זֶה כִּיּוֹם וְכִיּוֹמִים), "עַם דְּמִדּוּמֵי חֲמָה" (עַם דְּמִדּוּמֵי
הַחֲמָה נָא גּוֹשִׁי), "בֵּית עוֹלָם" (דּוּמָם נָעוּ הָאֵלוֹת דּוּמָם שָׁחוּ
אֵלַי), "בְּרַכַּת-עֵם" (תְּחַזְקֵנָה יְדֵי כָּל אַחִינוּ הַמְּחוֹנְנִים), "מִשְׁמֵרִים
לְבָקֵר" (הַשְּׁמֵרֵת לְבָקֵר וְתִרְאָה בְּדֶרוֹךְ) הָעֵינִים הַרְעֵבוֹת הָאֵלָה
שְׂכָכָה תִּתְּבַעֵנָה.

אֲבָל גַּם לְכּוֹרָאוֹס נִתֵּן מְקוֹם בְּשִׁירָיו: "קוֹמוּ תַעֲיֵי מְדַבְּרֵי,
צְאוּ מִתּוֹךְ הַשְּׂמָמָה" (מִתִּי מְדַבְּרֵי), "פִּכְבֵּךְ נִדַּח אֶחָד זָרַח מֵאֶפְלָה"
(כּוֹכַב נִדַּח). "עוֹד הַפַּעַם! זָקֵן בָּלָה" (בְּתִשְׁבּוּתִי), "יָם הַדְּמָמָה פּוֹלֵט
סוֹדוֹת" "מִכְּתָב קָטָן לִי כְּתָבָה", "בְּעֵינַיִם רוֹבְצִים שָׁמָּה" "בְּרֵאשׁוֹנָה
שָׁם בַּחֲרֻשָּׁה" (עֵינִיהָ), צִנַּת בְּקָרֵי צְרִיחַת עוֹלָב (מִשִּׁירֵי הַחֲרָף).
אוֹלָם רוֹב שִׁירָיו בְּמִשְׁקַל הָאֲמִפִּיבְּרָכִי (שִׁלְשָׁה, אַרְבַּעַה וְגַם
חֲמֵשָׁה אֲמִפִּיבְּרָכִים). לְסוּג הַרְאֵשׁוֹנִים נִכְנָסִים הַשִּׁירִים: כְּכָבִים
מְצִיצִים וְכָבִים, הַלִּילָה אֲרָבְתִי עַל הַדְּרָךְ, רַק קוֹ שֶׁמֶשׁ אֶחָד

וְכֻלּוֹם כָּל כֶּךָ קֶשֶׁה לְהַבִּין, שֶׁהַיְמָבוּס, כְּלוֹמֵר מְלֵא בַת שְׁתֵּי
הַבְּרוֹת וְנִגְיֵנָתָה עַל הָאֲחֵרוֹנָה, אוֹ הָאֲנַפְסֵט - מְלֵא בַת
שֶׁלֹּשׁ הַבְּרוֹת וְהַנְּגִינָה בְּסוֹפָה - יֵשׁ בְּהֵם מִיִּסוּד הַצּוּוִי, כְּגוֹן:
"עֵלָה, עֵשֶׂה וְכוּי, הָאֲמָנָם כָּל כֶּךָ קֶשֶׁה לְהַכִּיר, שֶׁשִּׁלְשָׁה אוֹ
אַרְבַּעַה "אֲמִפִּיבְּרָכִים" תְּכּוּפִים זֶה אַחֲרֵי זֶה יֵשׁ בְּהֵם מִן הַכּוֹבֵד
וְהַמְתִּינּוֹת; וּבְמִשְׁקֵלוֹ שֶׁל הַשִּׁיר "מִבְּעַד אֶשְׁנֵי אֶת רֵאשֵׁי אוֹצִיָּאָה"
אִי אֲפֻשֶׁר לְהַכְנִיס שִׁירוֹ שֶׁל הַיְנָה, קַל הַתְּנוּעָה וְהַקְּפִרְיוֹזִי,
לְמִשַׁל אֶת שִׁירוֹ "יְהוּדָה הַלּוֹי".

קֶהַל קוֹרְאֵינוּ רַבּוֹ מְדַבֵּר יְהוּדִית - הָאֲמָנָם הִיא מוֹצֵא
אוֹתוֹ הַרוּךְ בְּמֵלֵא, כִּשְׁהוּא נוֹתֵן בָּהּ סִמָּן הַקְּטָנָה: מְמָנִי, טְטָנִי -
אֵלּוֹ הִיא מִבְּטָא אוֹתָהּ וְהַנְּגִינָה בְּסוֹפָה - מְמָנִי - טְטָנִי?
וְהִנֵּה בָאִים קֶהַל מוֹרִינוּ וּמִשְׁחִיתִים אֶת כָּל נִפְשׁוֹ שֶׁל הַשִּׁיר,
בְּתַתָּם אוֹתוֹ לְקִרְיָאָה בַּהֲבֵרָה וְהַנְּגִינָה הַסְּפִרְדִּית.

אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ מַה יִּהְיֶה בְּסוֹפּוֹ שֶׁל דְּבַר, יוֹכֵל הִיּוֹת כִּי אֲמָנָם
כּוֹלָה עֲלֵמָא יִכְתּוּב רַק בַּהֲבֵרָה הַסְּפִרְדִּית וְהַכֵּל יִהְיֶה בְּנוֹסַח
הַסְּפִרְדִּי; אֲבָל אַחַת אֲנִי יוֹדֵעַ: הַשִּׁירִים שֶׁנִּכְתְּבוּ לְכַתְּחֵלָה לְפִי
"הַנּוֹסַח הָאֲשֶׁכְּנֹזִי" אֵין אִישׁ רִשְׁאֵי לְקִרְוֹא אוֹתָם בְּשׁוֹם נוֹסַח
אַחֵר. אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ מַה דַּעְתּוֹ שֶׁל בִּיאָלִיק; אֲנִי מוֹחֵל מִחִילָה
גְּמוּרָה עַל כָּל הַקְּרִיאוֹת וְעַל כָּל הַמוֹסִיקָה, אִם יֵשׁ בָּהֶן קוֹרְטוּב
הַפְּסֵד לְרִיטְמוֹס הַפְּנִימִי, הַפְּסֵד הַמוֹסִיקָה הַכּוֹרֵכָה בְּהֵם מִתְּחִלַּת
בְּרִיתָם.

וְאוֹתוֹ הַטִּימְפוֹ הַמִּיּוֹחַד, אוֹתָהּ הַשִּׁירָה הַפְּנִימִית, הַמְּצַלְצֵלַת
בְּנִפְשׁ הַיּוֹצֵר, הֵן מְדַעְתּוֹ הֵן שֶׁלֹּא מְדַעְתּוֹ, גַּם הִיא חוֹתֵם מִיּוֹחַד
טוֹבֵעַ עֲלֶיהָ כָּל יוֹצֵר וְיוֹצֵר.

בְּאֵמֶת דְּבַר זֶה נִיתֵן עֵינִין לְחוֹקְרִים אֶקְדָּמִיִּם, וְסוֹפּוֹ לְשִׁמְשׁ
חוֹמֵר לְדִיִּסְרִטְצִיוֹת; אֲבָל אִי אֲפֻשֶׁר לְעַבּוֹר גַּם עֲלֵיו בְּשִׁתְּקָה.
מוֹנוֹטוֹנִיִּים בִּיּוֹתֵר, וְעֵנִיִּים בְּצִלְצוּל, מְרׁוּב שְׁמוֹשׁ בְּחֲרוּזִים
שֶׁכְּבֵר דְּשׁוֹ בְּהֵם כְּמַה דּוֹרוֹת, הִיוּ שִׁירֵי מְשׁוֹרְרֵינוּ מִן הַדּוֹר
הַקּוֹדֵם. וְרַק בּוֹזְמָנּוֹ קִבְּלָנוּ אֶת כָּל הַעוֹשֵׁר הַרְבִּי, הַצִּפּוֹן בְּשִׁנוּי
הַרִיטְמוֹס וּבַחֲלוּפֵי הַחֲרוּזִים.

וְהַרְבֵּה נִתֵּן לָנוּ חֵי, בִּיאָלִיק, הַרְבֵּה לְמַדְּנוּ מִמֶּנּוּ, וְהַרְבֵּה
הַשְּׁפִיעַ הוּא לְבַסֵּס עֲמִדְתָּנוּ בְּסִפְרוֹת, וְסִלֵּל דֶּרֶךְ לְצַעֲרִים בּוֹזְמָנּוּ,
שִׁיחֵי הַשִּׁירִים מוֹסִיקָלִיִּים בְּאֵמֶת.

הַרְאֵשׁוֹנִים שִׁיִּצְאוּ בְּדֶרֶךְ זֹאת הִיוּ אֵהָרֵן לְיִוּבוּשִׁיִּצְקֵי וְשֵׁ. לִ-
גוֹרְדוֹן, שֶׁשִּׁמְרוּ מִכָּל מִשְׁמֵר עַל הַמְּשַׁקֵּל וְעַל הַמְּנַגֵּינָה.
צֵא וְרֵאָה כְּמַה עֵנִיִּים הִיוּ מִשְׁקֵלֵי הַשִּׁירִים אֲצֵל הַמְּשׁוֹרְרִים
שְׁקִדְמוֹם. צְרִיךְ הִיא גַּם בְּתַחֲוֹם זֶה לְחַדֵּשׁ הַכֵּל.

הַתְּחִילוֹ הַצַּעֲרִים לְחֲרוּז גַּם בְּמִלִּים, שֶׁנִּגְיֵנָתָם מְלַרַע (בְּנוֹסַח
הָאֲשֶׁכְּנֹזִי). הַדּוֹר שְׁקִדְם לָנוּ גּוֹר עַל הַחֲרוּזִים הָאֵלֵה, שְׁתֵּי
רַגְלִים לוֹ לְאָדָם, בָּאִים וְגוֹזְרִים שִׁיחֵיהָ פּוֹסַע רַק עַל רַגְלֵי אַחַת.
בָּאָה הָאֲסִכּוּלָה הַחֲדָשָׁה וְהַרְשָׁתָה בְּשִׁתִּים.

אֲבָל תְּבִיעָה נִשְׁאָרֶת תְּבִיעָה, בְּאֵין דּוּגְמָא מְכַרְעַת יִפְהָ.
וְכַאֲן בְּאוֹ שִׁירָיו הַיִּפִּים שֶׁל בִּיאָלִיק וְהַכְרִיעוּ אֶת הַכֶּף.
הַחֲרוּזִים:

"בֵּין עֲבִי-אֵשׁ וְעֲבִי-דָם
הַשֶּׁמֶשׁ רָד לְפָאֵת הַיָּם,
וְקִרְנֵי אוֹר בְּעַד הָעֵב
כְּהַנִּיתוֹת מְמוֹרְטוֹת רַבּ..."

סוֹפֵי הַחֲרוּזִים, חֲרוּזֵי מְלַרַע, כּוֹפְלִים תְּכּוּפִים, מְדוּיָקִים זֶה אַחֲרֵי
זֶה, מִמֶּשׁ כְּצִלְצֵלֵי פַעְמוֹנֵי הָעֵרֶב. אוֹ הַשִּׁיר "בֵּית עוֹלָם", אוֹ
"אֶכְנֵן הַצִּיר הָעֵם, יָבֵשׁ הָיָה פְּעֵץ" - הַעִידוּ כְּמַה יִפְהָ מִשְׁקַל זֶה.

אלהים ותוכחה רבה", שיסודתם ותכנם דורש מהם, שלא יהיו תלויים במשקל הנהוג, ויש להם נטיה כלפי המשקל הקדמוני. ובמדה ידועה הם נכנסים גם לסוג השירים הכתובים בחרוזים חפשיים, למשל השירים: על סף ים מות זה, בראש הסלע, ואם ישאל המלאך, הברכה.

ולמותר אני חושב להוסיף על כל אלה, עד כמה יודע ביאליק למשול בכל סגולות שפתנו, בחצאי הנגינות הבאות בעטיו של השוא, בחטף ובפריכות (כלומר, בהברות חסרות הנגינה) ובשביל זה עשה את שיריו מוסיקליים ביותר, בהסירו מהם את השעמום ואת היבשות היתרה הכרוכה בעקב כל "סכימה". די לנו אך בשתי השירים: "כוכב נדח" ו"ומתי מדבר האחרונים". הצורה היסודית בראשון מתגלית בכל דיוקה בחרוז – "אבי גלות מרה, אמי דלות שחורה", בשני המשקל היסודי הרי הוא נמסר (כמעט) בדיוק בחרוז: "קומו איפא נדים! עזבו את השממה", צאו וראו עד כמה יפה המשקל בכל השיר, כשהוא נמסר בכל חלופי אפשריותיו.

ואף כי ביאליק בעל הבטוי האיתן והמלה המפוצצת עולה על ביאליק בעל אמן הצורה, מי שרוצה באמת להתענג על כל המוסיקליות שבשיריו, צריך לקרוא אותם בקול ודוקא בנוסח האשכנזי, למרות כל מפיצי "חבת הספרדיות".

עברך, הצור הוריד לנו יום חזק מכפור (משירי החרף). ארבעה אמפיברכים אנו מוצאים בשיר: על לבבכם ששם (בחרבת לבבכם המזוזה נפסלה) בשיר זוהר (בעצם ילדותי יחידי הצגתי), שירתי (התדע מאין נחלתי את שירי), לא תמח במהרה דמעתי הכבדה, משוט במרחקים (משוט במרחקים, ממקמות נדדתי), אם יש את נפשך לדעת את המעין, גם השיר "על סף בית המדרש", אף כי לא תמיד הוא מלא בראשית החרוזים. וכן גם השיר "המתמיד" והשיר "עם שמש" (עם שמש השכימו להרים – ומצאתם). הרהורי לילה (ידעתי כי בכיו בכי כוס בין חרבות).

עוד יותר חפשיים במתכנתם השירים שנכתבו לשם חמשה אמפיברכיים, כגון: "הן לא ככנף רננים נתפשת, מתמלטה לחפש ברננה (בשדה)", "במזל לא גדע מה שמו ובין תלי חרבות (לאחד העם), הסכת ושמע ממעמקי היער הדומם (שירה יתומה).

מעטים השירים אך ישנם גם אלה שכבר יש בהם מעין הקסמטר, אבל שהוא לקוי, בין משום שיש אמפיברכוס בראשיתו, או משום שההפסק לא בא במקומו, או איזה פגם אחר מעין זה, כמו השירים: מתי מדבר, בעיר ההרעה. לא כן השירים: "דבר", "אין זאת כי רבת צרתנו", "קראו לנחשים ויעבירו זעמכם עד קצה הארץ", "אכן גם זה מוסר-